

Oikean kokoinen kaupunki?

<https://doi.org/10.30677/terra.99889>

Tämän teemanumeron idea nousi parin vuoden takaisista julkisuudessa paljon huomiota herättäneistä väestöennusteista, jotka maalasivat karun näkymän Suomen tulevasta aluekehityksestä. Ennusteet eivät yllättäneet tutkijoita. Alueiden jakautuminen kasvaviin kaupunkeihin ja supistuvaan maaseutuun on ilmiönä tuttu, mutta aihepiiri on noussut erityisesti viime aikoina aluepoliittisen keskustelun keskiöön. Alueiden polarisaatiokehitys on nähty laajempaan uhkana Euroopan unionin talouskehitykselle, yhteiskuntarauhalle ja kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamiselle (Rodríguez-Pose 2018). Epätasaisten aluekehityskulkujen tunnistaminen on virittänyt keskustelun kaupungistumisen kääntöpuolesta.

Kaupunkeja ja niihin liitettyä kasvuretoriikkaa on tarpeen hahmottaa kaupungistumisen moninaisten ja useita aluetasojen läpileikkaavien vaikutusten kautta. Alueiden erilaistumisen ymmärtämiseksi tarvitaan tietoa niin harjoitetun politiikan, eri tekijöiden keskinäisriippuvuuksien kuin paikkasidonnaisten ilmiöiden ehdollistavasta vaikutuksesta kehitykseen (Brenner & Schmid 2015; Balland ym. 2019). Tästä näkökulmasta niin kutsuttu oikeankokoistaminen viittaa aluepolitiikan suuntaukseen, joka ei liity vain kaupunkien tai alueiden optimaalisen koon määrittämiseen (esim. Camagni ym. 2013) vaan pikemminkin niiden ainutlaatuisien piirteiden ja kehityskulkujen tunnistamiseen ja tukemiseen.

Halusimme selvittää, minkälaisen tiedon ja arvo-perustan varassa alueitamme kehitetään, millaisilla käsitteillä ja välineillä aluekehitystä ohjataan. Kutsumme eri alojen tutkijoita ja kaupunkikehittämisen parissa työskenteleviä toimijoita keskustelemaan kaupungistumisen ilmenemismuodoista sekä aluekehittämisen ja suunnittelun haasteista. Tulevaisuudennäkökymät tarjosivat keskustelulle kiinnostavia lähtökohtia. Väestö vähenee ja ikääntyy suuressa osassa Suomen kuntia ja kaupunkeja, kaupungistuminen ja muuttoliike jatkuvat myös tulevaisuudessa. Asumismuotojen ja kulutusmieltyymysten, työn ja teknologian muutokset suosivat suurten kaupunkiseutujen kasvua, mutta megatrendien sisään mahtuu aina vastatrendejä. Pienten yhdyskuntien painoarvo saattaa kasvaa, kun tavoitellaan puhtautta, hiljaisuutta, turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Covid-19-pandemia on hyvä esimerkki yllättävistä, vaikeasti ennustettavista tapahtumakuluista, jotka muokkaavat laajasti taloudellista ja poliittista maisemaa. Pandemia ei ollut vielä näkyvässä, kun lähdimme kokoamaan puheenvuoroja. Tätä kirjoittaessa on hentoja viitteitä siitä, että pienempien kaupunkien ja erityisesti kaupunkien läheisen maaseudun vetovoima on vahvistunut. Esiin on noussut laadullisesti uudenlaisia ilmiöitä. On kuitenkin vielä varhaista arvioida poikkeustilan pysyviä vaikutuksia alueiden kehitykseen tai ennustaa kaupungistumiskehityksen taittumista. Meidän täytyy edelleen lisätä ymmärrystä alueiden kasvuun ja

supistumiseen liittyvistä tekijöistä ja ilmiöistä. On olennaista tunnistaa paikkaperustaisen kehittämisen lähtökohdista ne voimavarat, joihin paikallinen kehittäminen ja aluetason politiikka voivat tukeutua. Näihin lukeutuvat myös ymmärrys tilallisista keinovalikoimista sekä ohjaustavoista suhteessa erilaisiin tilanteisiin ja mittakaavoihin (Madanipour 2019).

Kaupungistumisilmiön merkittävyyteen ja monimutkaisuuteen nähden supistuvia alueita tutkitaan ja näiden alueiden kehittämistä on puhuttu Suomessa varsin vähän. Keskustelun lähtökohdista ovat olleet suurten kaupunkien intressit ja näkökulmat ja harva kunta haluaa identifioitua supistuvaan kehitykseen. Myös vallitseva suunnitteluteoria on kasvun suunnittelua. Niinpä supistuvan kaupungin tai kaupunkiseudun suunnitteluun löytyy Suomesta vain vähän käytännön esimerkkejä ja välineitä. Tämä teemanumero vastaa osaltaan uuden tiedon tarpeeseen avaamalla usean puheenvuoron voimin näkökulmia supistuvien alueiden sekä pienten ja keskisuurten kaupunkien ajankohtaisiin kysymyksenasetteluihin.

Keskustelun avaa Jakob Donner-Amnellin artikkeli, jossa tarkastellaan kahden perifeerisen alueen kehitystä talouden, väestön ja kestävä kehityksen näkökulmista. Artikkelin keskeinen havainto on, että syrjäisistä sijainneistaan huolimatta alueet ovat selviytyneet jopa oletettua paremmin. Kestävyys on keskeinen näkökulma nykyisessä aluekehityksessä. Vierailivat päätoimittajat Ari Hynynen, Jari Kolehmainen ja Annuska Rantanen ottavat oman katsausartikkelinsa keskeiseksi käsitteeksi paikkaperustaisuuden, joka on vahvasti nousussa oleva lähestymistapa alueelliseen kehittämiseen. Vastaavasti eritasoisista aluekehittämisestä on leimannut viime vuosina älykkyyden käsite. Sami Tantari-mäki pohtii puheenvuorossaan alueellista älykkyyttä pienten ja keskikokoisten kaupunkien näkökulmasta. Kaksi muuta puheenvuoroa pureutuvat supistumisen hallinnan välineisiin. Samuli Manu, Kaisa Lähteenmäki-Smith, Kirsi Siltanen ja Jaako Huttunen tarkastelevat kuntien varautumista supistuvaan kehitykseen. Keskeinen havainto on, että tarkastellut kuntastrategiat ovat pikemminkin kasvuhakuisia. Kaisu Kuusela ja Satu Kankkonen tunnistavat kehityksen epätasaisuuden eri mittakaavatasoilla. Uusilla suunnittelumenetelmillä on mahdollista tarttua seudun sisällä eritahtisesti kehittyvien alueiden suunnitteluun. Keskustelun päättää Anna Hakalan kirja-arvio Eero Holstilan ja Timo Hämäläisen toimittamasta kirjasta Kaupunki-

politiikan uusi aika, jossa nostetaan esiin pienten ja keskisuurten kaupunkien asema maaseutu- ja metropolipolitiikan väliinpuotoajina.

Kirjoitukset yhdessä korostavat sitä, että suomalaisessa alue- ja kaupunkikehittämisessä tulee kiinnittää aiempaa enemmän huomiota myös supistumisen teemoihin pelkän kasvuorientaation lisäksi. Ne kehottavat suuntaamaan tutkimusta kestäväyyden ja älykkyyden merkityksiin, ilmenemiseen ja soveltamiseen eri päätöksenteko- ja aluetasoilla. Entistä suurempi tarve on suunnitteluteoreettisille avauksille, sillä tematiikka nostaa esiin olennaisia kysymyksiä alueiden tasavertaisuudesta, vallankäytöstä ja alueidenkäytön ohjausmenetelmien soveltuvuudesta epätasaisen aluekehityksen hallintaan. Kansainvälisistä tutkimuksista omaksuttu älykkään kutistumisen käsite voi olla hyödyllinen lähestymistapa aluetalouden näkökulmasta, mutta se vaatii rinnalleen ymmärrystä politiikan uudelleensuuntaamisen kiireellisyydestä sekä paikkasensitiivisiä ja oikeankokoistavia lähestymistapoja. Pienillä ja keskisuurilla kaupungeilla on tässä keskeinen rooli.

KIRJALLISUUS

- Balland, P.-A., Boschma, R., Crespo, J. & Rigby, D.L. (2019) Smart specialization policy in the European Union: relatedness, knowledge complexity and regional diversification. *Regional Studies* 53(9) 1252–1268. <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1437900>
- Brenner, N. & Schmid, C. (2015) Towards a new epistemology of urban. *City* 19(2–3) 151–182. <https://doi.org/10.1080/13604813.2015.1014712>
- Camagni, R., Capello, R., & Caragliu, A. (2013) One or infinite optimal city sizes? In search of an equilibrium size for cities. *The Annals of Regional Science* 51(2) 309–341. <https://doi.org/10.1007/s00168-012-0548-7>
- Madanipour, A. (2019) Contextuality of shrinkage and positionality of urban design. *Journal of Urban Design* 24(1) 65–66. <https://doi.org/10.1080/13574809.2019.1553821>
- Rodríguez-Pose, A. (2018) The revenge of the places that don't matter (and what to do about it). *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 11(1) 189–209. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>

ANNUSKA RANTANEN,
JARI KOLEHMAINEN,
ARI HYNYNEN &
HANNELE KELAVUORI
Teemanumeron päätoimittajat